

REPORTATGE

«Señora, no ladre»

El franquisme va prohibir la premsa, la ràdio, l'ensenyament i l'ús públic del català i el va limitar a l'espai «privat i familiar» ≡ Jordi Carbonell diu que Rajoy «menteix i ho sap»

ALFONS RIBERA
BARCELONA

El secretari general del Partit Popular, Mariano Rajoy, va participar aquesta setmana a Barcelona en la campanya de fustigació contra l'Estatut i va coronar el seu pas amb una manifestació controvertida: «S'està fent amb el castellà el que en època de Franco es va fer amb el català: reduir-ne l'ús a l'àmbit privat».

A més, el líder d'ERC, Josep-Lluís Carod-Rovira, va qualificar aquestes paraules de «discurs feixista», que «manipula la realitat històrica i promou la confrontació civil». També CIU va titllar de feixistes les declaracions i va afegir que les polítiques del PP «estan a punt de superar el joc democràtic».

Ignorància culpable

I és que les paraules de Rajoy representen una distorsió greu de la realitat, si no un insult per a tota la població catalana que va viure sota la dictadura franquista. «Rajoy és un mentider i ho sap. De fet, utilitza la tècnica de Goebbels, de repetir una mentida fins que sembla real. Potser no coneix el meu cas personal, però segur que sap de milers de casos. I si les seves paraules es deuen a la ignorància, és ignorància culpable». Aquestes paraules de Jordi Carbonell, que va ser director de la Gran Enciclopèdia Catalana i és membre de l'Institut d'Estudis Catalans i president d'ERC, són la contraposició més clara a les intencions del líder del PP.

La seva experiència encara ho és més, perquè Carbonell és una de les moltes víctimes del franquisme per utilitzar el català. «Després de l'Assemblea de Montserrat, el desembre del 1970, ens van cridar a declarar uns quants. Els que no van fer en castellà no van tenir problemes, però quan em van preguntar el nom i els vaig dir Jordi Carbonell, van replicar: 'hable en español'. En aquell moment, els vaig dir que parlar català era un dret col·lectiu i que per tant no podia renunciar-hi. Em van enviar al calabós i el TOP em va instruir diligències com un perill per a la seguretat interna de l'Estat», explica.

Perillós o boig

«Després -afegeix- em van enviar a la Model, i com que seguia parlant en català, em van tancar en una cel·la de càstig, i només me'n van treure per enviar-me a la galeria dels perillosos, amb els assassins i els violadors. Em van fer un judici a la mateixa presó i al demanar-me que parlés castellà els vaig dir que cridessin un traductor jurat. El jutge em va enviar al ser-

vei d'observació psiquiàtrica».

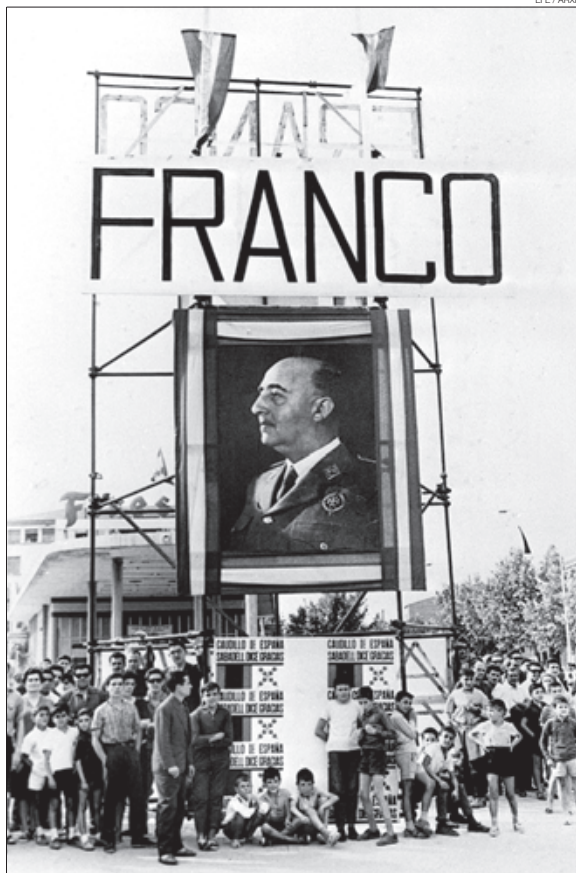
Aquesta situació és incomparable amb qualsevol altre paràmetre que no sigui el d'aquella dictadura que va deixar clares les seves intencions des del primer moment. Perquè el general Álvarez Arenas, en el primer ban que va emetre a l'ocupar Barcelona el gener del 1939, ja deia: «*Estad seguros catalanes de que vuestro lenguaje en el uso privado y familiar no será perseguido*». Es podia parlar català en la intimitat.

Quan el falangista Dionisio Ridruejo, director general de Propaganda, va voler aquell estiu repartir pasquins i llibres en català per aproximar els vencedors amb el poble, va ser obligat a desistir.

Des del primer moment es va prohibir l'ús del català a la premsa, a la ràdio, en l'edició de llibres, a l'escola i també en la vida pública. Les llibreries van ser saquejades i buidades de llibres en català, incloent-hi els de temes religiosos. I en els despatxos de l'Administració hi havia cartells que recordaven la prohibició amb grans lletres de motllo: *Hable la lengua del Imperio*. Als nens que se'ls escapava alguna frase en català a l'escola se'ls obligava a rentar-se la boca amb sabó, mentre que els adults que eren atrapatats en una falta tan grossa eren castigats amb multes de 500 pessetes, com, per exemple, li va passar a Valerio Lusa, de Valls, el juny del 1939.

El control per part dels partidaris de la dictadura arribava a l'extrem d'exercir-lo a la mateixa via pública. «Anava amb la meua mare al tramvia i em vaig aixecar del seient per caminar pel passadís. La meua mare em va cridar dient 'Nen, vine', i un personatge assegut al seu costat li va clavar: 'Señora, no ladre', explica Josep Maria Cadena, periodista i primer director de l'Avui.

A l'acabar la segona guerra mundial amb la derrota del front feixista, les coses van començar a canviar tímida i encara que durant la dècada dels 40 el català no va aixecar el cap i es va traslladar a les catacumbes de la clandestinitat. En els anys 50, algun programa de ràdio va començar a deixar anar paraules sol-

►► Símbols presents ► Un cartell dona la benvinguda al 'Caudillo' d'Espanya, a Sabadell, després de les inundacions del 1962. A sota, propaganda franquista.

► LA REPRESSIÓ

Les llibreries van ser saquejades i buidades de llibres en català

Uns mesos més tard, i davant de l'aparició de la revista *Serra d'Or*, editada per l'abadia de Montserrat, un setmanari espanyol escrivia: «*No debemos consentir que Serra d'Or, al amparo del símbolo más sagrado para los catalanes, sea una trinchera pestifera desde la que se pretende infectar el alma de España*».

Laxitud amb la poesia

Durant aquella època, hi va haver una certa laxitud amb llibres minoritaris, com els de poesia, tal com reconeixia Salvador Espriu, que va afirmar que va abandonar la prosa durant el franquisme perquè amb el vers era més fàcil publicar. El català va tornar a la premsa en els anys 60 a través de les escoles i la llengua va viure un impuls amb el fenomen de la Nova Cançó, que va tenir dos reconeixements: Raimon i Salomé van guanyar l'any 1963 el Festival del Mediterrani amb *Se'n va anar*, cosa que va representar la desaparició de l'esdeveniment, i l'any 1968 Joan Manuel Serrat va ser vetat a TVE i prohibides les seves cançons per voler cantar el *La, la, la*, la del festival d'Eurovisió en català.

Fins a la mort del dictador l'any 1975, el català no va recuperar el mínim espai social, malgrat els esforços i tripijocs de tot tipus que

► EL CÀSTIG

Carbonell va ser empresonat i enviat al psiquiàtric per parlar català

► L'ESCOLA

Als nens que parlaven en la seva llengua se'ls rentava la boca amb sabó

► LA TORNADA

L'idioma va tornar als diaris de la mà de les escoles

no només van permetre el seu cultiu en el si familiar, com volien els franquistes, sinó que va sortir a la llum de mil maneres, a vegades enginyoses i a vegades valentes, com la de Jordi Carbonell.

Durant els primers anys 70 la ràdio havia guanyat uns espais per a la llengua que la premsa no va recuperar fins que *Mundo Diario* va publicar una pàgina en català sota l'epígraf *Cataluña endins*. Fins i tot després de la mort del dictador hi va haver redutes intransigents, com els notaris i registradors, que van aconseguir que s'aprovés un text restrictiu per al català en l'apartat que es refereix a ells a l'Estatut del 1979.

Un llarg camí de repressió, persecució i resistència que Rajoy sembla desconèixer, quan és del domini públic i hi ha llibres com *Cataluña sota el règim franquista*, de Josep Benet, i *Catalanofòbia*, el pensament anticatalà a través de la història, del recentment desaparegut Francesc Ferrer Gironès, que expliquen àmpliament i documentadament el lamentable buit cultural del líder del PP. ≡

tes en català, i fins i tot una vegada al mes es feia radioteatre amb obres de Guimerà o Rusiñol. També es va permetre editar obres en català, sempre que fos l'arcaic, mai el de l'Institut d'Estudis Catalans i Pompeu Fabra.

Valenti Castany, que feia el programa *La familia Sucarrats* a Radio Barcelona, va ser amonestat per dir la paraula *llardons*, i el governador civil Acedo Colunga va dir el 1952: «*¿Ustedes creen que hemos hecho la guerra para que el catalán vuelva a ser de uso público?*». El 1959 es va viure un episodi reivindicatiu, després que el director de *La Vanguardia* Luis Galinsoga digués que «*todos los catalanes son una mierda*», després d'una missa en què l'homilia es va dir en català. La reacció popular va forçar la destitució de l'home imposit per Serrano Suñer en la direcció del diari del comte de Godó.